

Den andra artikeln i föreliggande nummer tar ett helhetsgrepp på diskussionen om jämställdheten inom svensk statsvetenskap idag. Jämställdheten inom svensk statsvetenskap har undersökts vid flera tillfällen, de senaste publicerades i statsvetenskaplig tidskrift under det gångna året (nummer 2007/4 s. 405) och nummer 2008/2 s. 220). I den föreliggande artikeln diskuterar och analyserar tio professorer jämställdhetssituationen inom svensk statsvetenskap och hur den kan förbättras med utgångspunkt i den bild som analyserna visade.

Artikeln är en bred exposé över möjliga mekanismer som medverkar till att kvinnor fortfarande är i minoritet på högre poster inom akademien och statsvetenskapen i Sverige. Den diskuterar flera goda exempel på åtgärder som kan verka för ökad jämställdhet inom ämnet och efterlyser framförallt ökad kunskapsinhämtning när det gäller erfarenheter av diskrimineringens mekanismer samt vilka effekter olika typer av åtgärder har visat sig ha i praktiken. Artikeln är ett starkt argument mot att jämställdheten skulle "ordna sig automatiskt med tiden" och efterlyser istället aktiva åtgärder på flera plan för att öka jämställdheten.

Eftersom jämställdheten är ett av de områden som den nuvarande styrelsen i statsvetenskapliga förbundet vill arbeta aktivt med, välkomnar vi dessa tankar varmt och ser dem som goda förslag på vad vi kan arbeta vidare med i förbundet. Framförallt ser vi att förbundets roll kan bestå i att systematisera och sammanföra a) universitetens ansträngningar i att kartlägga diskriminerande mekanismer, b) möjliga åtgärder för att öka jämställdheten och c) utvärdera av hur effektiva, i betydelsen måluppfyllande, olika åtgärder är.

**HELENA OLOFSDOTTER STENSÖTA
FÖRBUNDSREDAKTÖR**

■ Statsvetenskaplig Tidskrift 2008, årg 110 nr 4

Svensk statsvetenskap – en fruktbar utmark eller endast en exploaterad periferi?

I bondesamhället hägnade man in åkrar och ängar för att inte djuren skulle äta upp säden och vallen. Djuren gick istället "på skogen" eller vid sjöstränderna, ett område som då kallades "utmark". Utmarken var ett öppet och gemensamt territorium, lika viktigt som åkern, men inte odlat och inte ianspråktaget. Utmarken var ett fruktbart gränsland mellan det uppodlade och det vilda, fritt att utvecklas och förändras till båtad för det gemensamma livet i byn.

En mer maktimpregnerad beskrivning av utmarken är att den utgör en periferi. Periferin lever och frodas endast med centrumets goda minne och på dess välvilja. Centrum har attraktionskraften och styrningsprivilegiet, periferin blomstrar endast i de avseenden som behövs för att stärka centrumet.

Dessa två metaforer kan tjäna som utgångspunkt för några reflektioner kring svensk statsvetenskaps ställning både globalt och regionalt. Mitt syfte är att försöka säga något generellt om svensk statsvetenskaps relation till det internationella vetenskapssamhället. Vad betyder språket? Hur förhåller vi oss till vår egen erfarenhet och vår egen ämneshistoria?

Spelar det verkligen någon roll för vetenskapliga resultat vilket språk man läser eller skriver på? Ja, det gör det. Det språk vi läser och skriver på är också det språk som influerar våra förklaringsperspektiv, inspirerar våra undersökningar och formar våra forskningsfrågor. Jag brukar be studenterna att tänka lite kring politik på

officiell hindi. Ibland återfinns någon som kan det språket, men oftast består gruppen av en heterogen blandning av svenskspråkiga studenter. De inser alltid att man inte kan tänka på något annat språk än det man talar och skriver. Eftersom vi vet att språkliga begrepp och uttryck utvecklas inom ramen för vad som är relevant för språkbrukarna, så förstår vi också att språket är en väg in i talarnas egen erfarenhet och värld.

Efter att ha tittat igenom de institutionshemsidor där avhandlingar redovisas efter år (fyra universitet, ett femtontal avhandlingar) noterar jag att år 2007 skrevs mer än hälften av dessa statsvetenskapliga avhandlingar på engelska. Ingen är skriven på annat språk än svenska och engelska. I referenslistorna till två slumpmässigt valda avhandlingar från två olika universitet, en på svenska och en på engelska (som behandlar två helt olika områden inom statsvetenskapen) återfinns två referenser till norska arbeten och en till ett danskt arbete. Övriga referenser är anglosaxiska eller svenska. I referenslistorna dyker emellertid fem välkända europeiska intellektuella upp: Ulrich Beck, Michel Foucault, Jürgen Habermas, Chantal Mouffe och Paul Ricoeur. Foucault och Habermas får två referenser, övriga en referens vardera, Beck i svensk översättning och övriga i engelsk översättning på anglosaxiska förlag.

Engelska är således en mycket central språkgemenskap för svenska statsvetare. Även europeiska och utomordiska influenser når svensk statsvetenskap huvudsakligen via engelskan. Men hur skall vi kunna forska med utgångspunkt i svenska erfarenheter om inte svenskan har ord och begrepp för det vi arbetar med? I ett nätverk kring folkbildningsforskning har deltagare – från hela världen – valt att låta termen ”folkbildning” stå oöversatt. Tan-

ken är att vi här har ett begrepp som rymmer så mycket mer än alla de engelska översättningar som föreslagits. Hade någon annan än en nordisk forskare haft förutsättningar att ställa frågor kring folkbildning och demokrati när begreppet ”folkbildning” inte existerar på engelska? Ett nordiskt forskarnätverk kan härmed föra in och problematisera teorier om s.k. civic education, som är ett anglosaxiskt begrepp utan referens i Sverige (möjligen i Danmark).

Få svenskfödda statsvetare med svenska som förstaspråk behärskar engelska på samma nivå som en infödd eller ens i närheten av den nivån. Den engelska som används i vetenskapliga sammanhang antar istället alltmer en form av s.k. pidgin-english, eller som en yngre familjemedlem med erfarenheter av utbytesstudier kallar det; ”Erasmus-engelska”. Att det dessutom är språkets modersmålslare som har störst möjlighet att göra sig seriöst hörda i den internationella debatten leder till att det också är modersmålslarna som får störst inflytande på vilka forskningsproblem, teorier, modeller och metoder som är intressanta och relevanta. Ett grundvillkor borde därför vara att alla texter på engelska skrivna av icke-modersmålslare skall språkgranskas med professionell hjälp. Inte av en kompis som är duktig på engelska. Resurser behövs förstås för detta – när universiteten anger internationell meritering som kvalitetsmarkör för svensk forskning utan att först tillföra resurser för språkgranskning är det ett hån. (Bättre då att säga upp svensktalande och ersätta oss genom att fortsättningsvis anställa personer med engelska som modersmål, då höjs kvaliteten på svensk forskning drastiskt...)

När vi sent omsider nås av översatta engelska arbeten av Foucault nås vi också av en färdigtuggad och färdigtolkad Fou-

cault. Svensk statsvetenskap har influerats av Michel Foucault först sedan han fått spridning och väckt intresse i USA. Och det är de amerikanska tolkningarna av diskurstänkande och maktanalyser som dyker upp i svenska statsvetenskapliga avhandlingar och artiklar. Det är än mer anmärkningsvärt eftersom Michel Foucault var gästlärare i Uppsala under flera år i slutet av 1950-talet, en period när han utvecklade första steget i sin samhällsanalys; den intellektuella arkeologin.

De fem europeiska namn på intellektuella referenser som jag nämnde ovan förekommer numera av och till inom svensk statsvetenskap, men de utgörs då ofta en slags "fond" mot vilken författaren själv utvecklar sin fråga eller sitt analysredskap. Ulrich Beck får stå för risksamhället, Foucault för maktanalys/disciplinering, Habermas för en deliberativ demokrati, Mouffe för behovet av politiska motsättningar och Ricoeur för språkets betydelse. Punkt. För de flesta svenska statsvetare blir dessa tänkare och deras arbeten endast en form av reflexer av eller allmänna utgångspunkter för den egna studien. Den egna studien byggs för det mesta upp med hjälp av amerikanska forskares metoder, svensk empiri och ett perspektiv valt bland de just då internationellt (alltså anglosaxiskt förmedlade) mest ansedda, inom t.ex. institutionell teori, identitet/erkännande eller spelteori. En annan variant är att ta fasta på en empirisk generalisering om t.ex. orsakerna till terrorism och därefter designa en studie för att testa om denna generalisering håller streck, gärna med det egna landet som fall. Även här är utgångspunkten oftast en brittisk eller amerikansk forskares utsaga.

Men är inte detta sätt att arbeta ett tecken på en mogen och kumulativ vetenskap? Jag är inte så säker på det. På väg mot fallfrukt snarast, och knappast kumu-

lativ. Kumulativitet är inte samma sak som att upprepa och repetera, inte heller att endast kolonisera fler och fler områden med hjälp av det verktyg man just kommit i besittning av. En mogen kumulativ vetenskap söker sig fram till gränslinjerna, ja rör sig gärna i utmarkerna.

Forskning om svenska förhållanden/nordiska förhållanden vägleds ofta teoretiskt av tanken på att Sverige/Norden är ett fall av någonting, och endast under de villkoren är det accepterat att studera svenska/nordiska förhållanden. Men tänk om det finns fenomen i den svenska/nordiska miljön som är specifika för just vår kontext och som därför vore ett viktigt bidrag till det internationella vetenskapssamhällets debatt? (Betänk forskningen om nordisk socialdemokrati!) Eller om Sverige ligger i framkant i vissa typer av statsvetenskapligt relevanta förändringsprocesser och därför snarare utgör ett pilotfall än ett fall av något redan existerande teoretiskt fält? (Betänk forskningen om svensk kriminalpolitik!) Eller om skillnaderna mellan de nordiska länderna, som oftast negligeras, kunde vara källan till spännande teoretiseringar och inspel? (Betänk forskningen om nordiska främlingsfientliga partier!) Risken med att säga nej till influenser, inspiration och problemformande från det egna språkområdet är att man tappar sin egen komparativa fördel, nämligen den att kunna se och begripliggöra sin egen erfarenhet för en global krets intresserade.

En annan kritik man bör rikta mot en statsvetenskap som utgår från anglosaxiskt förmedlade perspektiv och amerikanska problemformuleringar är att svenska skattebetalare bör få tillbaka en del självförståelse, självreflektion och självkritik från alla oss svenska forskare som har en unik möjlighet att tränga in i just de svens-

ka förhållandena med hjälp av generella och principiella resonemang.

Vetenskapen är internationell till sin essens, den är inte knuten till vissa regioner eller nationer, men vi kan inte komma ifrån de erfarenheter vi som bärare av vetenskapen har. Varje forskande man och kvinna tar med sig in i forskningsprocessen sina personliga erfarenheter och subjektiva upplevelser av sin omvärld – och detta alldeles oavsett om vi vet om det eller ej. Min uppfattning är att det är just i gränslinjen – i utmarken – som de stora och intressanta frågorna ställs. Det är i mötet mellan erfarenheter, teorier och personlighet som vetenskapliga framgångar kan växa och frodas. En god vän till mig som behärskar 6-7 språk lärde sig ett av dem för att kunna läsa den argentinske författaren Jorge Luis Borges på originalspråket. Att behärska ett språk behöver inte betyda att man kan skriva en avhandling på det, det räcker att tränga in i språkvärlden och börja förstå de fenomen och begrepp som språket rör sig emellan. Det är mångfalden av erfarenhet och historia som bör utgöra en global praxis inom vetenskapen, inte att vi alla använder samma internationellt dominerande perspektiv eller forskningsfrågor.

Svensk statsvetenskap har haft flera egna, unika och begåvade, personligheter under de dryga 100 år som disciplinen funnits inom den högre utbildningen. Vi behöver inte gå tillbaka till de helt väsensskilda omständigheter under vilka Johan Skytte (1577-1645) verkade för att hämta näring ur egna framgångar. Rudolf Kjellén (1864-1922) initierade begreppet geopolitik, Herbert Tingsten (1896-1973) var en av de första att empiriskt studera demokratin som styrelseform och utvecklade en fortfarande relevant analys för ideologikritik och Jörgen Westerstahl (1916-2006) introducerade individbaserade poli-

tisk-sociologiska forskningsansatser i Sverige – bara för att nämna några framlidna svenska statsvetare (tyvärr endast män) som låtit egna erfarenheter möta internationella influenser.

Om vi lär doktorander och studenter att den egna erfarenheten, det egna språket och det egna politiska systemet endast är ett fall av ett anglosaxiskt förmedlat teoretiskt perspektiv, uttryckt på ett allmer könlöst, historielöst, erfarenhetsbefriat och dött engelskt språk (ibland kallad ”globish”), så kommer svensk statsvetenskap att bli en koloniserad periferi. När studenter på våra forskarförberedande kurser tvingas diskutera sina erfarenheter av politik på ett språk som de inte tänker på och vars fraseologi de inte behärskar, då har vi redan börjat sälja ut möjligheter till att ge ett eget bidrag till den internationella debatten (Nordling 2004; Ekman 2008). Det betyder inte att all forskning skall bedrivas på svenska och bara handla om Sverige. Alls icke. Istället vill jag att vi lyfter fram mötet mellan svensk/nordisk politik och egna erfarenheter, oavsett modersmål, och förmedlar dem på många språk. Var är de europeiska kulturspråken vid sidan av engelskan? Var är de nordiska språken? Och var är invandrarpråken? Utan dessa blir svensk statsvetenskap fattig. Jag önskar också att vi med svensk statsvetenskaps ögon kan se på andra system och berika andras förståelse för sig själva på samma sätt som vi bör bejaka engelska, franska, tyska, norska, arabiska eller koreanska perspektiv på vårt politiska system.

Det som idag kallas för internationell statsvetenskap är inte någon ”internationell” disciplin. Istället är det en relation mellan ett centrum och en periferi. Den amerikanska dominansen leder fram till europeisk forskning om Europa som inte begripliggör Europa per se utan istället

konstituerar ett amerikanskt "Europa". Varför skulle amerikansk forskning vara intresserad av ett inflöde från sådant Europa? Jag tror att det är för att Michel Foucault, Hegel, Habermas eller Bourdieu använde sitt modersmål och begreppsliggjorde och förmedlade sina egna kulturella erfarenheter, som amerikanska forskare upplevde att de hade något att ge. Dessa européer hade något att berätta om Europa, om europeiska erfarenheter och sin egen historia som amerikanerna inte hade kunnat upptäcka själva.

Låt oss därför utveckla vår förmåga att bidra med vårt eget till den stora kulturella smältdegel som internationell statsvetenskaplig forskning kan vara. Ett litet land är ett litet land, men vi kan bli en fruktbar utmark och inte förbli en exploaterad periferi. Skriv gärna på engelska – också. Men utveckla framförallt en parallellspråkighet och en kulturell mångsidighet.

MARIE DEMKER
PROFESSOR I STATSVETENSKAP
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET
OGH SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA

Referenser

- Ekman, Britt, 2008. "Språkets fraseologi en svår nöt att knäcka" Tvärsnitt 3:08.
 Nordling, Anna, 2004. "På väg mot en engelskspråkig högskolevärld" Föredrag vid Humanistdagarna 9-10/10 2004.

Jämställdheten inom svensk statsvetenskap III – reflektioner och råd från tio statsvetarprofessorer

Statsvetenskapliga förbundet har vid flera tillfällen genomfört undersökningar som kartlagt jämställdheten vid de statsvetenskapliga institutionerna. Den senaste som genomfördes hösten 2007 har publicerats i Statsvetenskaplig tidskrift i två delar: nummer 2007/4 och nummer 2008/2. I detta inlägg vill vi kommentera dessa undersökningar, jämföra med liknande undersökningar i andra länder, reflektera över vad som kan hindra en ökad jämställdhet, ge goda exempel från våra respektive universitet och komma med några förslag på vad som kan göras ytterligare.

Vi har blivit mer jämställda över tid

Först vill vi dock sätta statistiken i ett större sammanhang: vi vill framhålla att situationen har förbättrats på flera områden under de senaste 20 åren – en tid då jämställdhetsfrågor redan då var högt på agendan. Både på de institutionerna och mer allmänt inom universitetsvärlden har jämställdheten ökat. Idag pratar man om problemet, de flesta institutioner gör egna undersökningar och utvärderingar, utformar och följer upp jämställdhetsplaner, diskuterar undervisning och forskning i genusperspektiv, uppmärksammar jämställdhet i rekrytering och i lönesättning. Bland studenterna är idag majoriteten kvinnor, liksom bland doktoranderna.